

Tehillim: Psalms for the Ages - Chapter 36

Rabbi Shmuel Silber

www.rabbisilber.com

1. תהילים פרק לו

א לִמְנַצֵּחַ לַעֲבֹד־יְהוָה לְדָוִד: ב נָאִם־פֶּשַׁע לְרָשָׁע בִּקְרֹב לִבִּי אֵין־פֶּחַד אֱלֹהִים לִנְגֹד עֵינָיו: ג כִּי־הִחְלִיק אֱלֹוֹ בְּעֵינָיו לִמְצָא עֲוֹנוֹ לְשֹׁנֵא: ד דְּבָרֵי־פִיו אָנוּן וּמִרְמָה חָדָל לְהַשְׁכִּיל לְהִיטִיב: ה אָנוּן | יַחֲשֹׁב עַל־מִשְׁכָּבוֹ יִתְיַצֵּב עַל־דֶּרֶךְ לֹא־טוֹב רָע לֹא יִמָּאֵס: ו יְהוָה בְּהַשְׁמִים חֲסִדָּךְ אֲמוֹנָתְךָ עַד־שָׁחֲקִים: ז צִדְקָתְךָ | כְּהַרְרֵ־אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תִּהְיוּ רַבָּה אָדָם וּבְהִמָּה תוֹשִׁיעַ יְהוָה: ח מִה־יִּקָּר חֲסִדָּךְ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֹל כְּנָפֶיךָ יַחֲסִיוּ: ט יְרוּיִן מִדְּשֹׁן בֵּיתְךָ וְנָחַל עֲדֻנֶיךָ תִּשְׁקָם: י כִּי־עָמָךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאָה־אוֹר: יא מִשֹּׁךְ חֲסִדָּךְ לִידְעֶיךָ וְצִדְקָתְךָ לִישְׁרֵי־לֵב: יב אֶל־תִּבּוֹאֵנִי רָגֶל גִּזְאוֹה וִיד־רָשָׁעִים אֶל־תִּגְדָּנִי: יג שֵׁם נָפְלוֹ פָּעַלִי אָנוּן דָּחוּ וְלֹא־יָכֻלוּ קוּם:

1. For the Conductor, by the servant of the Lord, by David. 2. [I think] in my heart: Sin says to the wicked, "There is none [who need place] the fear of God before his eyes." 3. For Sin makes itself appealing to him, until his iniquity be found and he is hated. 4. The speech of his mouth is evil and deceit; he fails to reason, to improve. 5. On his bed he contemplates evil, he stands in a path that is not good; he does not despise evil. 6. O Lord, Your kindness is in the heavens; Your faithfulness is till the skies. 7. Your righteousness is like the mighty mountains, Your judgements extend to the great deep; man and beast You deliver, Lord. 8. How precious is Your kindness, God; man takes shelter in the shadow of Your wings. 9. They will be filled by the abundance of Your house; from the stream of Your Eden, You will give them to drink. 10. For the source of life is with You; in Your Light do we see light. 11. Extend Your kindness to those who know You, and Your righteousness to the upright of heart. 12. Let not the foot of the arrogant overtake me; let not the hand of the wicked drive me away. 13. Therethe doers of evil fell, thrust down, unable to rise.

2. דברים פרק לד

(א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מוֹאָב אֶל־הָר נֹבֹו רֹאשׁ הַפִּסְגָּה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְקֹנָק אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֶת־הַגִּלְעָד עַד־דָּן: (ב) וְאֵת כָּל־נַפְתָּלִי וְאֶת־אָרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל־אָרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן: (ג) וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכֶּכֶר בִּקְעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד־צֹעֵר: (ד) וַיֹּאמֶר יְקֹנָק אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר לְזֹרְעָךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר: (ה) וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְקֹנָק בְּאָרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְקֹנָק:

1. And Moses went up from the plains of Moab to Mount Nebo, [to the] top of the summit facing Jericho. And the Lord showed him all the Land: The Gilead until Dan, 2. and all [the land of] Naftali, and the land of Ephraim and Manasseh, and all the land of Judah, until the western sea, 3. and the south, and the plain, the valley of Jericho, the city of palm trees, until Zoar. 4. And the Lord said to him, "This is the Land I swore to Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying, 'I will give it to your offspring.' I have let you see it with your eyes, but you shall not cross over there." 5. And Moses, the servant of the Lord, died there, in the land of Moab, by the mouth of the Lord.

3. ילקוט שמעוני תורה פרשת וזאת הברכה רמז תתקסא

עבד ה'—ולא בגנותו של משה הכתוב מדבר אלא בשבחו שכן מצינו בנביאים הראשונים שנקראו עבדים

4. רבינו בחיי דברים פרשת וזאת הברכה פרק לד פסוק ה

והענין למעלתו וגודל השגתו, כי העבד רגיל אצל אדוניו ונכנס עמו בחדרי חדרים ומשמש לפניו תדיר

5. אבן עזרא דברים פרשת וזאת הברכה פרק לד פסוק ה

(ה) וימת שם משה עבד ה' – שאפילו במותו עשה מה שצוהו כעבד.

6. ממעינות הנצח (קע"ב)

אלא, מבאר רבי שמואל מסוכטשוב, שיש בחינת „בן” ויש „עבד” – ואם משה רבינו מבחר המין האנושי אינו בגדר „בן”, מי „בן”? יוצא, לכאורה, שהתואר „עבד” גנאי הוא לו, שאינו „בן”. על כן אמרו כי אדרבה, זהו עיקר שבחו, כי למרות שהיה דבוק בה' תמיד וילד שעשועיו, קיבל על עצמו עול מלכות שמים כל פעם מחדש, כל פעם ביתר-שאת, כעבד נאמן שאינו מתכוון להנאתו מאומה וכל ישעו וחפצו לקיים רצון אדונו.

7. במדבר פרק יב

(ה) וַיִּרְדּוּ יִקְוֶן בְּעֵמִיד עֲנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם: (ו) וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ-נָא דְבָרֵי אִם-יְהִיֶּה נִבְיֵאֲכֶם יִקְוֶן בְּמִרְאֵה אֱלֹוֹ אֶתְדַּע בְּחֹלֹם אֶדְבַּר-בּוֹ: (ז) לֹא-כֵן עֲבָדִי מֹשֶׁה בְּכָל-בֵּיתִי נֶאֱמָן הָוָא:

8. Tradition (47.4 - 2015 - Rav Aharon Lichtenstein zt'l)

The source of my support was not confined to my immediate rebbeim. At one point, during my late teens, I was troubled by certain ethical questions concerning Amalek, ir ha-nidahat, etc. I then recalled having recently read that Rav Chaim Brisker would awaken nightly to see if someone hadn't placed a foundling at his doorstep. I knew that I slept quite soundly, and I concluded that if such a paragon of hesed coped with these halakhot, evidently the source of my anxiety did not lie in my greater sensitivity but in my weaker faith. And I set myself to enhancing it.

The greatest source of faith, however, has been the Ribbono shel Olam Himself. At the level of rational demonstration, this is, of course, patently circular. Existentially, however, nothing has been more authentic than the encounter with Avinu Malkeinu, the source and ground of all being. Nothing more sustaining, nothing more strengthening

The encounter, of course, has been varied. In part, it has been channeled – primarily through talmud Torah (this is no doubt an aspect of maor she-bah, “the light within it,” of which Hazal spoke), but also through tefillah and the performance of mitzvot; or, if you will, by the halakhic regimen in its totality. In part, it has been random – moments of illumination while getting on a crowded bus or watching children play in a park at twilight. Obviously, it has also been greatly varied in intensity. In its totality, however, whatever the form and content, it has been the ultimate basis of spiritual life. This will obviously provide little guidance for those to whom attaining encounter is precisely the problem. To those “struggling to develop faith,” one can, however, proffer first the reassuring assertion of the religious significance of the quest per se, as, in the footsteps of Avraham Avinu, they have already become mevakshei Hashem; second, the prospective hope of successful resolution, as “The Lord is good unto them that yearn for Him, to the soul that seeketh Him” (Eikhah 3:25); and third, the counsel to focus persistently, in terms of Coleridge's familiar distinction, upon faith rather than belief, upon experiential trust, dependence and submission more than upon catechetical dogmatics. Intellectual assent is normative and essential; but, at the personal level, it is generally not the key. In the final analysis, the primary human source of faith is faith itself.

א. א כשאדם יודע שכל מאורעותיו הם לטובתו. זאת הבחינה היא מעין עוה"ב. כמ"ש (תהלים נ"ו) בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר (א) וזאת הבחינה היא מעין עולם הבא. כשאחז"ל (פסחים נ'). ביום ההוא יהיה ה' אחד וכו'. והקשן, וכי האידנא לאו הוא אחד. ותרצו חז"ל, האידנא מברכין על הטובה הטוב והמטיב. ועל הרעה דיון אמת. ולעתיד. כולו הטוב והמטיב. שיהיה שם ה', ושם אלקים, אחדות אחד.

ב. ד וכשידע כל זאת, נקרא ידיעה שלימה. כי עיקר הדעת הוא אחדות של חו"ג (ב), זה נקרא דעת. היינו שלא יחלוק בין חסד לדין, ויברך על כולם הטוב והמטיב. וזה נקרא, ה' אחד ושמו אחד. כמאמר חז"ל שלעתיד יהי

ג. אחדות גמור. שיהי' כולו הטוב והמטיב. וזה ה' אחד, ושמו, זה בחי' אלהים מלכות. כמ"ש (שמואל ב' ח') ויעש דוד שם. אחד גימ' אהבה היינו הן ה' שהוא רחמים, הן שמו שהוא בחי' אלהים, בחי' דין. כולם לטובתך. מחמת אהבה שהקב"ה אוהב אותך, כמ"ש (משלי ג') את אשר יאהב ה' יוכיח, וכתוב (עמוס ג') רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם עוונותיכם :

10. The Hirsch Psalms - 36:1

... A Jew who strives to fulfill the task which God has entrusted to him

1. תהילים פרק לו

א לַמְנַצֵּחַ לַעֲבַד-יְהוָה לְדָוִד: ב נֶאֱמַר-פֶּשַׁע לְרָשָׁע בִּקְרֹב לִבִּי אֵין-פָּחַד אֱלֹהִים לִנְגֹד עֵינָיו: ג כִּי-הִחְלִיק אֱלֹוֹ בְּעֵינָיו לִמְצָא עֲוֹנוֹ לְשֹׁנָא: ד דְּבָרֵי-פִיו אָנוּן וּמִרְמָה חָדָל לְהַשְׁכִּיל לְהִיטִיב: ה אָנוּן | יַחֲשֹׁב עַל-מִשְׁכָּבוֹ יִתְצַב עַל-דֶּרֶךְ לֹא-טוֹב רָע לֹא יִמָּאס: ו יְהוָה בְּהַשְׁמִים חֲסִדְךָ אֲמוֹנָתְךָ עַד-שָׁחֲקִים: ז צִדְקָתְךָ | כְּהַרְרֵי-אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תִּהְיוּ רַבָּה אָדָם וּבְהֶמָּה תוֹשִׁיעַ יְהוָה: ח מִה-יִקָּר חֲסִדְךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֶל כְּנָפֶיךָ יִחְסִיוּ: ט יְרוּיִן מִדְּשֵׁן בֵּיתְךָ וְנַחֵל עֲדֻנֶיךָ תִּשְׁקָם: י כִּי-עֲמֹךָ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאָה-אוֹר: יא מִשֹּׁךְ חֲסִדְךָ לִידְעֶיךָ וְצִדְקָתְךָ לִישְׂרֵי-לֵב: יב אֶל-תִּבּוֹאֵנִי רָגֶל גִּיּוֹה וִידִדְשָׁעִים אֶל-תִּגְדְּנִי: יג שֵׁם נִפְלוֹ פַּעְלֵי אָנוּן דָּחוּ וְלֹא-יָכֻלוּ קוּם:

1. For the Conductor, by the servant of the Lord, by David. 2. [I think] in my heart: Sin says to the wicked, "There is none [who need place] the fear of God before his eyes." 3. For Sin makes itself appealing to him, until his iniquity be found and he is hated. 4. The speech of his mouth is evil and deceit; he fails to reason, to improve. 5. On his bed he contemplates evil, he stands in a path that is not good; he does not despise evil. 6. O Lord, Your kindness is in the heavens; Your faithfulness is till the skies. 7. Your righteousness is like the mighty mountains, Your judgements extend to the great deep; man and beast You deliver, Lord. 8. How precious is Your kindness, God; man takes shelter in the shadow of Your wings. 9. They will be filled by the abundance of Your house; from the stream of Your Eden, You will give them to drink. 10. For the source of life is with You; in Your Light do we see light. 11. Extend Your kindness to those who know You, and Your righteousness to the upright of heart. 12. Let not the foot of the arrogant overtake me; let not the hand of the wicked drive me away. 13. Therethe doers of evil fell, thrust down, unable to rise.

Q: What does it mean to be an "EVED HASHEM"?

2. דברים פרק לד

(א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מוֹאָב אֶל-הָר נֹבֹו רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יִקְוֶה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֶת-הַגִּלְעָד עַד-דָּן: (ב) וְאֵת כָּל-נַפְתָּלִי וְאֶת-אָרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל-אָרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן: (ג) וְאֶת-הַנֶּגֶב וְאֶת-הַכֹּכָר בִּקְעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד-צֹעֵר: (ד) וַיֹּאמֶר יִקְוֶה אֱלֹוֹ זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב וְלִיעֲקֹב לֹאֹמַר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר: (ה) וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה עַבְד־יִקְוֶה בְּאָרֶץ מוֹאָב עַל-פִּי יִקְוֶה:

3. ילקוט שמעוני תורה פרשת וזאת הברכה רמז תתקסח

עבד ה' [לד, ה] ולא בגנותו של משה הכתוב מדבר אלא בשבחו שכן מצינו בנביאים הראשונים שנקראו עבדים

4. רבינו בחיי דברים פרשת וזאת הברכה פרק לד פסוק ה

והענין למעלתו וגודל השגתו, כי העבד רגיל אצל אדוניו ונכנס עמו בחדרי חדרים ומשמש לפניו תדיר

5. אבן עזרא דברים פרשת וזאת הברכה פרק לד פסוק ה

(ה) וימת שם משה עבד ה' – שאפילו במותו עשה מה שצוהו כעבד.

Tehillim: Psalms for the Ages - Chapter 36 (Part II)

Rabbi Shmuel Silber

April 29, 2015

www.rabbisilber.com

6. ממעינות הנצח (קע"ב)**Consistency****8. במדבר פרק יב**

(ה) וַיֵּרֶד יְקֹנָן בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם: (ו) וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ-נָא דְבָרֵי אִם-יִהְיֶה נְבִיאָכֶם יִקְוֶה בְּמַרְאֵה אֱלֹהֵי אֶתְוֹדַע בַּחֲלוֹם אֶדְבָּר-בּוֹ: (ז) לֹא-כֵן עֲבָדֵי מִשְׁה בְּכָל-בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא:

To be an EVED - you must have complete Emunah. But what does it mean to have complete Emunah?

8. Tradition (47.4 - 2015 - Rav Aharon Lichtenstein zt'l)**9. ליקוטי מוהר"ן (ד')****10. The Hirsch Psalms - 36:1**

... A Jew who strives to fulfill the task which God has entrusted to him

Tehillim: Psalms for the Ages - Chapter 36 (Part II)

Rabbi Shmuel Silber

April 29, 2015

www.rabbisilber.com

1. תהילים פרק לו

א לַמְנַצֵּחַ לַעֲבֹד־יְהוָה לְדוֹד: ב נֶאֱמַר-פֶּשַׁע לְרָשָׁע בִּקְרֹב לִבִּי אֵין-פֶּחַד אֱלֹהִים לִנְגֹד עֵינָיו: ג כִּי־הִחְלִיק אֱלֹו בְּעֵינָיו לַמָּצָא עֲוֹנוֹ לְשֹׁנָא: ד דְּבָרֵי־פִיו אָנוּ וּמִרְמָה חָדַל לְהַשְׁכִּיל לְהִיטִיב: ה אָנוּ | יִחְשַׁב עַל־מִשְׁכָּבוֹ יִתְצַב עַל־דֶּרֶךְ לֹא־טוֹב רָע לֹא יִמָּאֵס: ו יְהוָה בְּהַשְׁמִים חֲסִדְךָ אֲמוֹנָתְךָ עַד־שְׁחָקִים: ז צִדְקָתְךָ | כְּהַרְרֵ־אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תִּהְיוּ רַבָּה אָדָם וּבְהִמָּה תוֹשִׁיעַ יְהוָה: ח מִה־יִּקָּר חֲסִדְךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֶל כְּנָפֶיךָ יִחְסִיוּ: ט יְרוּיִן מִדְּשֵׁן בִּיתְךָ וְנָחַל עֲדֻנְיֶךָ תִּשְׁקָם: י כִּי־עֲמָךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאָה־אוֹר: יא מִשֶּׁן חֲסִדְךָ לִידְעֶיךָ וְצִדְקָתְךָ לִישְׁרֵי־לֵב: יב אֶל־תִּבְוֹאֵנִי רֶגֶל גִּאוּה וִיד־רָשָׁעִים אֶל־תִּגְדְּנִי: יג שֵׁם נִפְלוּ פְעָלֵי אָנוּ דָּחוּ וְלֹא־יָכְלוּ קוּם:

1. For the Conductor, by the servant of the Lord, by David. 2. [I think] in my heart: Sin says to the wicked, "There is none [who need place] the fear of God before his eyes." 3. For Sin makes itself appealing to him, until his iniquity be found and he is hated. 4. The speech of his mouth is evil and deceit; he fails to reason, to improve. 5. On his bed he contemplates evil, he stands in a path that is not good; he does not despise evil. 6. O Lord, Your kindness is in the heavens; Your faithfulness is till the skies. 7. Your righteousness is like the mighty mountains, Your judgements extend to the great deep; man and beast You deliver, Lord. 8. How precious is Your kindness, God; man takes shelter in the shadow of Your wings. 9. They will be filled by the abundance of Your house; from the stream of Your Eden, You will give them to drink. 10. For the source of life is with You; in Your Light do we see light. 11. Extend Your kindness to those who know You, and Your righteousness to the upright of heart. 12. Let not the foot of the arrogant overtake me; let not the hand of the wicked drive me away. 13. Therethe doers of evil fell, thrust down, unable to rise.

2. רד"ק תהילים פרק לו פסוק ח

(ח) מה יקר חסדך אלהים. אמר: החסד שתשוה בו לפעמים הטובים והרעים הוא בעולם הזה, אבל בחסד העולם הבא לא יהיה לרעים חלק בו אלא כולו לטובים. והחסד ההוא יקר ונכבד מחסד העולם הזה שהוא טוב עובר, ואותו החסד הוא הטוב הקיים והנצחי. וזהו שאמר: מה יקר חסדך. ומלת מה היא להגדלה, כמו: מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (מזמור לא, כ). לחסד העולם הזה אמר (מזמור נז, יא): עד שמים חסדך, אבל חסד העולם הבא אין לו שיעור, כמו שאמר הנביא (ישעיה סד, ג): עין לא ראתה אלהים זולתך. ובני אדם בצל כנפיק יחסיון, בעולם הבא יחסיון בצל כנפיק אותם שהם בני אדם באמת, לא אותם שהם כבהמה כמו שזכר, כי אותם יש להם לפעמים טובה בעולם הזה, אבל לעולם הבא לא. לפיכך אמר: אלהים, שעניינו שופט, כי שם יגיע לכל אחד ואחד כמשפטו:

3. מלבי"ם תהילים פרק לו פסוק ח

(ח) מה יקר, עתה בא להשיב נגד טענה השנית של הפשע ... שטוען שאינו מוצא בשכלו טעם למצות ה' ומדוע ישנא את העון, ביחוד ברוב המצות שבין אדם למקום שהפשע טוען עליהם מה בצע במעשים אלה ומה הפסד בהנחתם, ע"ז משיב כי האדם מיוחד בזה מכל נבראי האדמה, שכולם הניחם ה' אל הטבע לא כן האדם שע"י נפשו האלהית היא נעלה מן הטבע, וצריך להתקדש במעשים מיוחדים, על ידם יקרב אל האלהים וימשוך עליו השפע האלהית ההשגחיית כי המעשים האלה יש להם סגולה זאת להמשיך עליו חול השפע האלהית ודבקות הרוחניית, עד שנפשו תשוב להיות ממין העליונים ותשוב אח"כ אל העדן הנצחי לחיי עולם, וזה חסד מיוחד אל מין האדם, וז"ש מה יקר חסדך אלהים, חסד זה יקר מאד (שהיוקר הוא מי שמציאותו מעט וכן מציאות הרוחנית והאלהית היא מעט בזה העולם הגשמי), והוא כי בני אדם בצל כנפיק יחסיון, ימליץ שכל הנבראים נתונים אל הטבע זולת מין האדם תדבק בו ההשגחה כנשר על גוזליו ירחף, כן האלהים יסוכך עליו כעוף הפורש כנפיו על גוזליו מצד הקורבה שביניהם מצד שהנפש היא חלק מעצמותו ית':

4. The Hirsch Psalms 36:8

V. 8. מה יקר חסדך. How precious, how valued, how significant and important for the welfare of mankind is the love which God gives it in His capacity as אלקי the judge of all the deeds of men! This is the loving kindness, composed of צדקה and משפט in which God's אמונה, His faithful discipline, shows itself to man. This אמונה is a manifestation of God's love, regardless of whether it takes on the form of צדקה, granting or preserving, or that of משפט, taking and withholding. Therefore it is expressed so significantly (in Psalm 69:7 ff) by the Tetragrammaton which is written with the vowels of, and pronounced like אלקים. It is always the same God, always the same loving-kindness. It is actually מדת הרחמים that appears as מדת הדין ובני אדם. מדת הדין appears as מדת הרחמים only under the wings of this great love which is woven from the threads of both צדקה and משפט.

5. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מט עמוד ב

אמר רבי אלעזר: גדול העושה צדקה יותר מכל הקרבנות, שנאמר עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח. ואמר רבי אלעזר: גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, שנאמר זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד. אם אדם זורע – ספק אוכל ספק אינו אוכל, אדם קוצר – ודאי אוכל. ואמר רבי אלעזר: אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה, שנאמר זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד. תנו רבנן: בשלשה דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, צדקה – בממונו, גמילות חסדים – בין בגופו בין בממונו. צדקה – לעניים, גמילות חסדים – בין לעניים בין לעשירים. צדקה – לחיים, גמילות חסדים – בין לחיים בין למתים. ואמר רבי אלעזר: כל העושה צדקה ומשפט – כאילו מילא כל העולם כולו חסד, שנאמר אוהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ. שמא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ – תלמוד לומר מה יקר חסדך אלהים (חסד ה' מלאה הארץ) וגו',

6. בן יהוידע מסכת סוכה

7. רש"י מסכת סוכה דף מט עמוד ב

שם כל הצא לקפוץ – ולעשות צדקה וחסד קופץ, ומספיקין וממליצין לו אנשים מהוגנים לכך – תלמוד לומר: מה יקר – צריך לתת לב ולטרוח ולרדף אחריו, לפי שאינה מלויה תמיד לזכות צדקה למהוגנים.

8. דף על הדף סוכה דף מט עמוד ב

א. וכתב הגאון ר' יעקב יהודה אויש מפראג זצ"ל (בקובץ כרם שלמה שנה כ"א קובץ א' ע' יב):
ב. הרשב"א בתשובה נתן טעם למה אין מברכין על מתנות לאביונים והלואות לאחרים כמו על שארי מצות, יעו"ש. ולפענ"ד נראה טעם אחר, דאיתא בסוכה דף מ"ט ע"ב, אוהב צדקה חסד ה' מלאה הארץ, שמא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ, תלמוד לומר מה יקר חסדך אלקים, ופירש"י צריך לתת לב לטרוח ולרדוף אחריו לפי שאינם מצויים תמיד לזכות בה למהוגנים ... וא"כ יש לומר מש"ה לא תיקנו עליהם ברכה, דאולי נותן לאדם שאינו הגון, וגם לענין הלואה, אולי ילוה למסור או לאפיקורס, שהמה בכלל מורידין ולא מעלין, עיין בחו"מ סי' תכ"ה וביו"ד סי' קנ"ח.

9. מהרש"א חידושי אגדות מסכת סוכה דף מט עמוד ב

ש"ת כל הבא לקפוץ כו' ר"ל שמבלתי הדרגה ממעלה למעלה יכול אדם לקפוץ על המדרגות דחשיב התם ויבא למדת חסידות ת"ל מה יקר חסדך וגו' דקשה ויקר לבא לידי מדת חסידות כי אם בהדרגה.

10. ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק במדבר פרשת נשא

ועיקר החסד אינו בעניני הגוף ואברהם אבינו ע"ה שנטע אשל להאכיל לכל באי עולם עיקר כוונתו היה מה שנאמר (בראשית כ"א, ל"ג) ויקרא בשם ה' וגו' שלימד דרך ה' ולברך לה' כמו שאמרו ז"ל במדרש (בראשית רבה ל"ט, ט"ז) וכן מה שאמרו בסוכה (מ"ט ב) יכול כל הרוצה לקפוץ וכו' תלמוד לומר מה יקר חסדך וגו' היינו דהגמילות חסדים להגוף עיקרו כשיעשה על ידי זה חסד עם נפשו כאברהם אבינו ע"ה וזה נקרא חסדך אלהים וזה יקר דזהו חסד ה' וגו'

11. בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נד

ו [כא, לג] ויטע אשל בבאר שבע וגו', רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר אשל פרדס, שאל מה תשאל תאנים וענבים ורמונים, ר' נחמיה אמר אשל פונדיק שאל מה תשאל ... אשל פונדיק אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים ומשהיו אוכלין ושותין אמר לון בריכו והן אמרין מה נימור ואמר להון ברוך אל עולם שאכלנו משלו, הה"ד (בראשית כא) ויקרא בשם ה' אל עולם ...

12. בראשית פרק כד

מב ואבא היום אל-העין ואמר יהוה אלהי אדני אברהם אם-ישך-נא מצליח דרכי אשר אנכי הלך עליה: מג הנה אנכי נצב על-עין המים והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני-נא מעט-מים מפךך: מד ואמרה אלי גם-אתה שתה וגם לגמליך אשאב הוא האשה אשר-הכית יהוה לבן-אדני:

13. בית הלוי

ליחוק ולזה הסתכל לה' שיעלו לו הסמיכים כללו שמיים לאוחס שמיים ס' ליחוק. חזו שמיים לו רנקס וגם לגמליך אשאב עד אם כלו לשוח, (לא כמו שאמר בענד שחאמר וגם לגמליך אשאב) שחסס על כבודו פן יכבוד שמיים אל השוקת הוא רק משום דאיונה הוא לישא המים להכית, ולזה אמר לו כי גם תשאב עוד מים אחרים עבוד הגמלים עד כי כלו לשוח אבזס כיחה דעמו בכבוד :

היה כענין אשר אלהים הנמיאני נא מעט מים טו וגם גמליך אשאב אוחס כוכח. י"ל דא"צ דכלל סיה בדרך נוחו וסימן טכ"ז סיה בדרך חכמה קצת. כי רשע לנסות אוחס בכל המדות שלם אם טובות סנה ואם סם כעסלה. ראשונה אם טובה סיה כמנה ליתן לשוח לאיש שאינו מכיר אוחו ונפרט כי לא סיה סם לנחית לשאוב מן כדר רק סח מכר נעלמו וכמו שאמר הנמיאני נא מעט מים מכרך ואכ איונה טובה סמוג לא חתן, ונפרט מי יודע אם לא ימאם המים כרוק שפיו ואם יש לו פה נקי מחולאח וכדומה, ואחר כך יראס מה חששה במים שנתחורו אם חשאה לסכית אינה כעסלה כי אולי בלחת פיו איס נקי וסעיל רוק ככר. ואם סיה משכלת אין לס לישא מותר המים לביסה. ואם תשפוך אוחס כרי סיה מכר אוחו כי בזיון גדול הוא לו ששופכת המים יפן שחם הוא מהם, וע"כ ענה כיסנה שחאמר לו גם גמליך אשאב וידע כזה כי טובה סמוג סיה וגם נעלת שכל וגם נעלת דרך ארץ שלא לפגוע בכבוד של אדם. (וכמדומי שראיתי כתיב זה על ספי שכתתי שמו ואפשר כחוב סם כשיתי או נקלור). וגם אם יש לס שלם מוחס כללו טכ"ז אין זה ראיה שראויס סיה לכית אכרסס